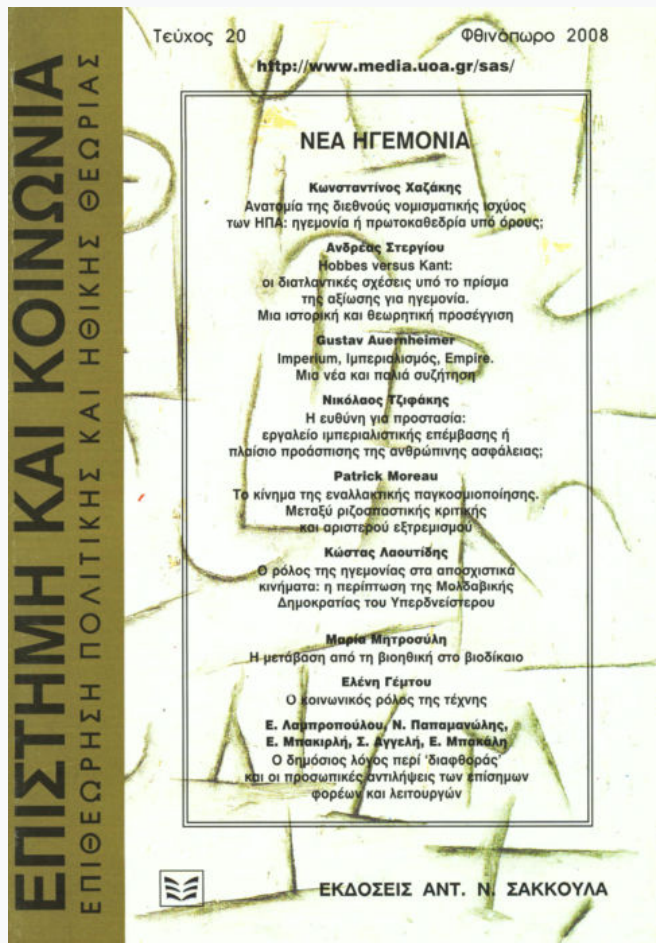

Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας

Τόμ. 20 (2008)

Νέα ηγεμονία

Μανόλης Αγγελίδης, Διονύσης Γράββαρης,
Δημήτρης Σακκάς (επιμ.), Κοινωνική θεωρία και
πολιτική ευθύνη, Συντροφικό αντιχάρισμα στον
Νίκο Πετραλιά

Παντελής Μπασάκος

doi: [10.12681/sas.536](https://doi.org/10.12681/sas.536)

Copyright © 2015

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Μπασάκος Π. (2015). Μανόλης Αγγελίδης, Διονύσης Γράββαρης, Δημήτρης Σακκάς (επιμ.), Κοινωνική θεωρία και πολιτική ευθύνη, Συντροφικό αντιχάρισμα στον Νίκο Πετραλιά. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 20, 305–307. <https://doi.org/10.12681/sas.536>

του γράφοντος συνήθως ορθές και οπωσδήποτε εξαιρετικά ενδιαφέρουσες. Κατά τα λοιπά, η παρουσίαση του υλικού, η χρήση της συγκριτικής μεθόδου, η επιχειρηματολογία, η τεκμηρίωση, καθώς και η εξαγωγή των συμπερασμάτων είναι υποδειγματικά. Το πολυεπίπεδο και πολύσημο αυτό βιβλίο συνιστάται ανεπιφύλακτα σε όσους ενδιαφέρονται για τα ζητήματα που πραγματεύεται.

Σωκράτης Μ. Κονιόρδος

Μανόλης Αγγελίδης, Διονύσης Γράββαρης, Δημήτρης Σακκάς (επιμ.), Κοινωνική θεωρία και πολιτική ευθύνη, Συντροφικό αντιχάρισμα στον Νίκο Πετραλιά, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2008, 772 σελ.

Ένα βιβλίο που φέρνει τον αναγνώστη σε δύσκολη θέση. Το ολιγοσέλιδο προλογικό εγκώμιο του τιμωμένου θέλει να πει την ευγνωμοσύνη των μαθητών για όσα πήραν από τον δάσκαλο, είναι δηλαδή ένας λόγος που από την ίδια του τη δηλωμένη πρόθεση είναι δύσκολο να μην εύρει τον αναγνώστη ευνοϊκό· κι όμως, κατορθώνει να τον αφήσει έκπληκτο όταν, μέσα από ποικίλες μεταβάσεις -διατυπωμένες σε κουραστικά λογοτεχνίστικο ύφος- καταλήγει στο εξής συμπέρασμα, σχετικά με την προνομιακή σχέση του τιμωμένου προς την 'πελώρια συνείδηση' των Grundrisse του Marx:

Με τον ίδιο τρόπο και ο δάσκαλος Νίκος Πετραλιάς, εκτός από τη διδασκαλία του, σε κάθε του συμβουλή, σε κάθε του χειρονομία, σε κάθε του εκδήλωση και συναναστροφή μαζί μας, φανερώνει αδιάψευστα σημάδια αυτής της 'πελώριας συνείδησης'. Και γι' αυτό τον ευχαριστούμε.

Δεν εκφράζεται, λοιπόν, απλώς ως επιστήμονας ή ως δάσκαλος ο τιμωμενος -άλλωστε η απλή επιστήμη ποτέ δεν είναι αδιάψευστη- αλλά με την ίδια του τη ζωή, σε κάθε του χειρονομία, σε κάθε του εκδήλωση, σε κάθε του συμβουλή φέρει την αδιάψευστη μαρτυρία για την εγκυρότητα αυτού για το οποίο μιλάει. Δεν γνωρίζω εάν το έχουν συνειδητοποιήσει οι τρεις συντάκτες του εγκωμίου, αλλά ξεκίνησαν να μιλήσουν για έναν πανεπιστημιακό δάσκαλο και κατέληξαν να μας παρουσιάζουν ένα νέον άγιο, ποιος ξέρει ποιας θρησκείας.

Πώς άγονται οι τρεις συντάκτες σε αυτό το ακατανόητο; Η έκδοση του βιβλίου αυτού δεν είναι δίχως σημασία για τα ακαδημαϊκά μας πράγματα -

όπως ήδη φαίνεται από τη συμμετοχή σε αυτό σαράντα περίπου πανεπιστημιακών, επιφανών στην πλειονότητά τους. Εκ πρώτης όψεως πρόκειται για έναν τυπικό πανεπιστημιακό αφιερωματικό τόμο, ένα *Festschrift* – δηλαδή ένα βιβλίο με το οποίο μια κοινότητα, ή μια ομάδα πανεπιστημιακών, στο πρόσωπο ενός συναδέλφου εορτάζει και προωθεί τις ιδέες και τις αξίες της. Στο συγκεκριμένο έργο, ωστόσο, υπάρχει η εξής ιδιαιτερότητα: ο τιμώμενος δεν μοιάζει να διαθέτει εκείνο το επιστημονικό έργο που να δικαιολογεί την εορτή. Το *Κοινωνική θεωρία και πολιτική ευθύνη* δεν περιέχει κανενός είδους εργογραφία, ενώ ο πρόλογος αναφέρεται φευγαλέα, δίχως βιβλιογραφικά στοιχεία, σε ένα έργο του 1976 και σε σημειώσεις πανεπιστημιακών παραδόσεων (1977 και 1991/1992). Εκτός από τις υπαινικτικές αυτές αναφορές πουθενά, σε ολόκληρο τον τόμο των 770 σελίδων, κανένας από τους συναδέλφους του τιμωμένου δεν κάνει έστω και μία νύξη για κάποια δημοσίευσή του. Αν αφαιρέσουμε τις σελίδες των τίτλων και τον πρόλογο, το βιβλίο αυτό αγνοεί πλήρως την ύπαρξη του τιμωμένου – με μία μόνη εξαίρεση, στην οποία αναφερόμαστε πιο κάτω.

Αν το πανεπιστήμιο, και η επιστήμη, είναι δεμένα με την επιστημονική δημοσιότητα, τότε ο τιμητικός αυτός τόμος είναι παράδοξος, αφού ουσιαστικά δεν έχει τι να τιμήσει. Οι υπερβολές του προλογικού εγκωμίου είναι απάντηση σε αυτό το παράδοξο: για να το απαλείψουν ή να μειώσουν τη δραστηριότητά του, οι συντάκτες του αναλαμβάνουν τη μετατόπιση της επιστημονικότητας από το δημόσιο στο ιδιωτικό και έτσι μας δίνουν ένα κείμενο γεμάτο από 'βιώματα', 'φορτία βιωμάτων' και 'μαθητείες' το οποίο μάλιστα φιλοξενεί ιδιαίτερα παράξενες προτάσεις σαν την ακόλουθη:

η δημόσια παρουσία του Ν.Π. στον ακαδημαϊκό βίο, όπως και η ποιότητα της πολιτικής του συμμετοχής και δράσης στον χώρο της ανανεωτικής Αριστεράς, είναι αποδεκτή από όλους όσους τον έχουν συναναστραφεί, έστω και λίγο.

Γιατί άραγε πρέπει να έχεις συναναστραφεί, δηλαδή να έχεις προσεγγίσει ιδιωτικά κάποιον, προκειμένου να αποδεχτείς κάτι που, ακριβώς επειδή είναι δημόσιο, δεν χρειάζεται την ιδιωτική σχέση προκειμένου να το γνωρίσεις και να το αποτιμήσεις; Η παράξενη αυτή πρόταση –όπως σχεδόν κάθε παραξενιά– είναι πλούσια σε πληροφορία: οι συντάκτες εδώ μετασχηματίζουν την ανοικτότητα του δημόσιου και της διαφωνίας (την πολιτική και την πολιτική στο πανεπιστήμιο) στο κλειστό της συναναστροφής η ο-

ποία, στην περίπτωση του Ν.Π. έχει φαίνεται τη σχεδόν μαγική ικανότητα να εξαλείφει τελείως κάθε ενδεχόμενο άρνησης (‘είναι αποδεκτή από όλους’). Η διαφωνία και η κριτική εξατιμίζονται ενώπιον μιας αυθεντίας η οποία, όπως είδαμε, καταφάσκει με περίπου μεταφυσικούς όρους.

Αναφέρθηκα σε μιαν εξαίρεση. Πράγματι, το κείμενο ‘Ανάμνηση περί επιστροφής’, του καθηγητή Γιάννη Βαρουφάκη αναφέρεται ονομαστικά στον τιμώμενο και τον αφορά. Πρόκειται για την εξιστόρηση της πρωτοβουλίας που ανέλαβε ο Νίκος Πετραλιάς για να έλθει στο ελληνικό πανεπιστήμιο ο συγγραφέας, ο οποίος ήταν καθηγητής στην Αυστραλία. Είναι συμπαθές κείμενο –ενδεχομένως με κάποιες επιρροές από την Ιωάννα Μπουκουβάλα-Αναγνώστου, πρβλ. “θέλεις να γυρίσεις;” με ρώτησε με τη βραχνή, γλυκιά φωνή του’. Η εξαίρεση, ωστόσο, επιβεβαιώνει με αξιοσημείωτη ακρίβεια τον κανόνα: είναι το μόνο κείμενο του βιβλίου που κάνει μνεία συγκεκριμένης δραστηριότητας του Νίκου Πετραλιά, και η δραστηριότητα αυτή είναι ιδιωτική μέσα στο δημόσιο: ο ρόλος του παράγοντα στα πανεπιστημιακά πράγματα. Πρόκειται για λειτουργία που τις περισσότερες φορές είναι αναγκαία και χρήσιμη, μόνο που εδώ φωτίζεται αυστηρά από το γεγονός πως (πέρα από τις αυτονόητες αναφορές στη διδασκαλία που περιέχονται στο ίδιο κείμενο) είναι η μόνη που μνημονεύεται σε αυτό τον τιμητικό τόμο: έτσι, ενδεχομένως άθελά του, ο συγγραφέας συμβάλλει στο να σχηματιστεί η εικόνα πως ο ρόλος του πανεπιστημιακού παράγοντα υπήρξε η κύρια δραστηριότητα του τιμωμένου.

Παντελής Μπασάκος

Θάνος Λίποβατς, Φαντασιακή και αληθής ελευθερία, εκδόσεις Πλέθρον, Αθήνα, 2009, 237 σελ.

Ο νέος συλλογικός τόμος άρθρων του Θάνου Λίποβατς, καθηγητή πολιτικής θεωρίας και ψυχανάλυσης στο τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας του Παντείου Πανεπιστημίου (έχουν προηγηθεί τα εξής: *Ζητήματα πολιτικής ψυχολογίας*, Εξάντας, Αθήνα, 1991, *Ενάντια στο ρεύμα*, Πλέθρον, Αθήνα, 1995, *Ψυχανάλυση-Φιλοσοφία-Πολιτική Κουλτούρα*, Πλέθρον, Αθήνα, 1996, *Δημοκρατικός Λόγος, Ψυχανάλυση, Μονοθεϊσμός*, Πλέθρον Αθήνα, 2001), ολοκληρώνει μια παραγωγική περίοδο για τον ίδιο κατά την οποία εκδόθηκαν πληθώρα άρθρων και μονογραφιών. Το συγκεκρι-